

Beveland (Zuid-), in de wandeling veelal het Land van Ter Goes genoemd, eil., prov. Zeeland; dat vroeger bepaald werd N. door de Puye en de Schenge, die het van Wolfaartsdijk, door het Goesche diep, dat het van Oost-Beveland scheidde, en door de Ooster-Schelde, door welke het van het eiland Tholen gescheiden werd, Z. O. aan het Kreekrak, dat het van Noord-Brabant, Z. door de Honte en de Zwake, die het van Vlaanderen en Borsselen en W. aan het Sloe, die het van Walcheren scheidde. Nadat echter de eilanden Zuid-Beveland en Borsselen in het jaar 1680, door de afdamming der Zwake, aan elkander gehecht zijn, wordt het ten Z. alleen nog bespoeld door de Honte of Westerschelde, die het van Zeeuwsch-Vlaanderen scheidt, en sedert het indijken van den Wilhelminapolder, in het jaar 1809, met Wolfaartsdijk en Oost-Beveland verbonden zijnde, wordt het tegenwoordig ten N. gedeeltelijk door de Zandkreek of Zuidvliet bepaald, en door dezen van Noord-Beveland gescheiden. De gedaante van Zuid-Beveland was oudtijds geheel anders dan tegenwoordig, dewijl het zich toen noordwaarts tot nabij het eil. Tholen en oostwaarts tot dicht aan het vaste land van Brabant uitstreekte. Beoosten Yerseke, hetwelk op den Noordoosthoek van de tegenwoordige bedijking des eilands ligt, en aan de Ooster-Schelde paalt, was eene landstreek van wel anderhalf uur gaans in breedte oostwaarts, en nog meer in lengte zuidwaarts, waarin men toen de stad Reimerswaal en vele schoone dorpen vond, die allen, na den zwaren watervloed van liet jaar 1530, toen geheel Zuid-Beveland Beoosten Yerseke, onderliep, zijn overstromd gebleven. Aan den Noordwesthoek van dit eiland is integendeel, met bedijkingen, veel land aangewonnen; zoo ook aan de Zuidzijde, omtrent het jaar 1616, door de bedijking en bepoldering van vele gorsingen en verdronken landen der in 1530 en 1532 mede overstromde heerlijkheid Borsselen. Bovendien schijnt Zuid-Beveland zich in zeer vroegen tijd ook veel verder naar Vlaanderen te hebben uitgestrekt. Nopens den tijd der eerste bedijking van dit eiland vindt men geen nauwkeurig berigt De grootste ramp, die Zuid-Beveland overkwam, was in het jaar 1530, toen het voor een zoo groot gedeelte werd overstromd, en van het oostelijke gedeelte niets dan de stad Reimerswaal, omdat zij rondom in hare bijzondere dijken lag, behouden bleef. Vervolgens werd het, in het jaar 1680, aan Borsselen vastgehecht, en door aanwinning van veel lands, inzonderheid naar het Noord-Westen en Zuid-Oosten, en door het daaraan verbinden van Wolfaartsdijk en Oost-Beveland in het jaar 1809, is het allengs tot zijne tegenwoordige grootte gekomen. Zuid-Beveland werd oudtijds alleen onderscheiden in twee voornamen deelen, waarvan het eene genoemd werd de Oostwating of Beoosten-Yerseke, en het andere de Westwating of Bewesten-Yerseke, omdat de eerste grootendeels lag ten O. en de andere ten W. van de oude Yerseke. Door de gemelde overstroming van het jaar 1530, is het oostelijke gedeelte meest te niet gegaan; doch in later tijd aan den zuidoostkant weder nieuwe polders aangedijkt zijnde, hebben die met de overgeblevene den naam van Oostwating behouden, ofschoon zij eigenlijk tot de oudewating tusschen Honte en Hinkelinge behoorden, reeds in de 13e eeuw bekend, en tot aan de overstroming in wezen. De Westwating is meest in haar geheel gebleven, en wordt veelal de Breede-Wating genaamd (zie dat art.). Een derde kwartier is er aan dit eiland gekomen, door de bedijking van vele polders tusschen Borsselen en Zuid-Beveland zooals ook van den Noordwestkant van het eiland tegenover St. Joostland; terwijl het eiland van Borsselen, met de toebehoorende polders, het vierde kwartier van Zuid-Beveland uitmaakt, en het thans daarmede verbundene Wolfaartsdijk en Oost-Beveland desgelijks op zich zelve bestaan. In de Oostwating, die zich voorheen oostwaarts tot aan Brabant en Noordwaarts tot dicht aan het eiland Tholen uitstreekte vond men, vóór het jaar

1530, de stad Reimerswaal, benevens de dorpen Couwerve, Bath, Agger, Inkelenoord, Lodijke, Duivenee, Tolseinde, Nieuwland, Kreecke, Steenvliet, Everswaard, Schoudee, Vinkensise, Rilland, Broeke, Maire, Ouweringe en Valkensise, alle welke plaatsen bij den vloed van dat jaar onder het water bedolven, en sedert of in het geheel niet of slechts gedeeltelijk weder droog geworden zijn. Thans vindt men nog op Zuid-Beveland de stad Goes en de kerkdorpen: Krabbendijke, Waarden, Kruiningen, Schore, Yerseke, Wemeldinge, Kattendijke, Kloetinge, Kapelle, Biezeling, 's Gravenpolder, Kwadendamme, Hoedekenskerke, Baarland, Oudelande, Driewegen, Overzande, Nisse, 's Heer-Abtskerke, Sinouts-Kerke, Baarsdorp, 's Heer-Hendriks-Kinderen, Wilhelminadorp, Oostkerke op Wolfaartsdijk, 's Heer-Arends-Kerke, Heinkenszand, 's Heerenhoek en Borsselen, benevens het fort Bath.

Zuid-Beveland bevat alzoo de volgende 28 gem.: Goes, Baarland-en-Bakendorp, Borsselen, Driewegen-en-Coudorpe, Ellewoutsdijk-en-Everinge, Fort Bath-en-Bath, 's Gravenpolder-St.-Janspolder-Oost-en-Middel-Zwake, 's Heer-Abtskerke-Sinoutskerke-en-Baarsdorp, 's Heer-Arendskerke, 's Heerenhoek, 's Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke, Heinkenszand, Hoedekenskerke, Kapelle-Biezeling-en-Eversdijk, Kattendijke-en-Oost-Beveland, Kloetinge, Krabbendijke-en-Nieuwlande, Kruiningen, Nisse, Oudelande, Overzande, Rilland-en-Maire, Schore-en-Vlake. Waarden-en-Valkensise, Wemeldinge, Wolfaartsdijk en Yerseke; welke gem. de kantons Goes en Heinkenszand uitmaken.

De gedaante van het tegenwoordig Zuid-Beveland is zeer onregelmatig. De grootste lengte van het veer aan het groote Sloe, in het W. des eilands, tot het uiterste punt van den Reigersbergschenpolder in het O., mag wel op $7\frac{1}{2}$ u. gaans gerekend worden; maar de grootste breedte van het veer op Kortgene in het N., tot Ellewoutsdijk in het Z., kan nauwelijks 4 uren halen. Vóór dat het met Wolfaartsdijk en Oost-Beveland verbonden was, bevatte het 29,778 bund. gronds. Na de vasthechting met die beide eilandjes beslaat het 16,02 v. m., en bevat, volgens het kadaster 33.765 bund., waaronder 27.549 bund. schotbaar land. Men telt er 23,000 inw.

Men heeft hier ongeveer 20,000 Herv., in. da volgende 26 kerk. gem. Baarland, Biezeling-en-Eversdijk, Borsselen, Kloetinge, Ellewoutsdijk, Fort-Bath-Rilland-en-Bath, Goes, 's Gravenpolder, 's Heer-Abts-en-Sinoutskerke, 's Heer-Arendskerke-en-Baarsdorp, 's Heerenhoek, 's Heer-Hendrikskinderen-en-Wissekerke, Heinkenszand, Hoedekenskerke, Kapelle, Kattendijke, Krabbendijke, Kruiningen, Nisse, Oudelande, Overzande-en-Driewegen, Schore-en-Vlake, Waarden, Wemeldinge, Wolfaartsdijk en Yerseke, welke gezamenlijk de ringen van Goes (1e sectie), van Kruiningen, en van Borsselen uitmaken, en 29 kerken hebben, die door 28 Predikanten bediend worden, terwijl, volgens 's Konings besluit van 7 December 1839, Wilhelminadorp, na het bouwen der kerk en de pastorie aldaar, mede eene Herv. gemeente zal uitmaken.

De R. K. die hier 2600 in getal zijn, maken vier statiën uit, namelijk: die van Goes, 's Heerenhoek, Heinkenszand en Kwadendamme, en hebben hier vier kerken, die door even zoo veel Pastoors bediend worden.

De Evang.-Luth., die men er aantreft, behooren tot de filiaal gem. van Goes; gem. Middelburg. De Doopsgez., wier getal hier 30 beloopt, worden tot de gem. van Goes gerekend; ook heeft men er eenige weinige Israëlit.

Dit eiland is niet alleen het grootste en tevens het vruchtbaarste; maar ook het fraaiste van geheel Zeeland, zoo uithoofde van de veelvuldige boschaadjen, boomgaarden, beplante dijken en wegen, als wegens de bouwlanden, die men er in overvloed aantreft, en eene groote

hoeveelheid tarwe én andere granen, niet alleen . ten behoeve van de bewoners, maar ook tot verzending naar elders, opleveren. Dé granen, die hier gewonnen worden, zijn de beste en meest gezochte, welke in den graanhandel in Holland en elders voorkomen. Eenige streken van dit eiland zijn bij uitstek bekoorlijk, zoo dat het niet ten onregte onder den naam van het Zeeuwsche Paradijs bekend is, hoewel het den naam niet van zijne schoonheid ontleend heeft, maar van een voormalig klooster bij Reimerswaal, Paradisus Marie geheeten.

Zuid-Beveland heeft genoegzaam geene duinen, maar is in zijnen geheelen omtrek met dijken omgeven, die op eenige plaatsen wel schorren en voorland voor zich hebben, doch op anderen in het geheel geen land, maar eene aanmerkelijke, diepte, hetwelk den slag van het water daar zeer geweldig en het onderhouden der dijken zeer bezwaarlijk maakt.

Men vindt er onderscheidene binnenwateren, als daar zijn: de Ooster-Zwake en de Middel-Zwake, zijnde overblijfselen van het oude en ruime vaarwater de Zwake, dat Zuid-Beveland eertijds van Borselen plagt te scheiden , maar nu afgedamd is; de thans mede afgedamde Schenge en het Goessche diep, waardoor vroeger Wolfaartsdijk en Oost-Beveland van Zuid-Beveland gescheiden werden; de Kruiningsche vliet; de Krabbendijksche vliet en andere overblijfselen van afgedijkte kreeken; voorts heeft men er nog eenige wielen, welke aanduiden, waar vroeger dijkbrenken gevallen zijn; alsmede watergangen, tot loozing van den gevallen regen, die wel onderhouden, door ettelijke sluizen de landen alom steeds vruchtbaar houden. Deze binnen wateren leveren den stedeling, ook in Walcheren, menig aangenaam gereg van rivierisch; een blijk, dat het water aldaar binnendijks zoo onzuiver en onbruikbaar niet is, als men wel elders voorreeft. De voornaamste visch, die men er in aantreft, is karper en paling; evenwel ooknog baars, welke er voorheen veel was, maar door de snoeken en de menschen bijna verdelgd zijn; ook vindt men er wateren, die niet dan paling uitleveren.

Wegens den kleiachtigen grond van dit eiland is men er al vroeg op bedacht geweest, om er straat- en zandwegen aan te leggen. Reeds ten jare 1554 verzocht de regering van Goes, welke stad door eenen fellen brand verschrikkelijk geteisterd was, de vergunning om, ten laste der baanders of gebruikers, gedurende vier jaren, vier grooten van ieder gemet lands te mogen heffen , ten einde dit geld aan te wenden tot verbetering der wegen, en alzoo de landlieden naar de Goesche markt te lokken. Dit echter afgeslagen zijnde, deed zij met goedkeuring van Koning Filips II, ten zelfden einde, twee schuitvaarten graven . waarvan de eene liep van buiten de Ganzepoort der stad Goes tot aan Kloetinge, de andere van daar over's Heer-Abtskerke tot aan de Voottrappen, en verder door de Vijfzode tot dicht bij Nisse. Deze vaarten voldeden, eenen tijd lang, zoo zeer aan de verwachting, dat men bedacht werd, ook andere laag gelegen dorpen op dezelfde wijze, met de stad in verbindtenis te brengen. Zelfs nog op den 17 November 1634 verzocht en verkreeg de stedelijke regering van de Stattoei van Zeeland verlof, om, behalve gezegde trekvaarten, nog andere aan te leggen, mits den grond, volgens bepaling van Dijkgraaf en Gezworenen der Breede-Watering, aan eigenaren betalende, en een derde dragende in de kosten, wanneer zij naderhand moesten worden verdolven. Hiervan is evenwel niets gekomen. Maat in het jaar 1650 werd een aanvang gemaakt met het aanleggen van straat- en zandwegen, als hebbende de Heeren Staten van Zeeland, bij resolutie van 33 Maart 1649, aan de bijzondere Ambachtsheeren , voor den tijd van tien jaren, vergund, daartoe eene belasting van vier grooten op elk gemet (ongeveer 22 cents van het bund.), te heffen van alle landen in dit eiland, eenige weinige uitgezonderd. Sedert is dit octrooi van tijd tot tijd vernieuwd en te dien einde over het eiland zes Directeurs aangesteld. Hierdoor is het getal dezer straat- en zandwegen zoodanig vermeerderd, dat zij zich van de stad Goes, naar de Oost-, West en Zuidzijde, bijna tot alle dorpen van dit eiland

uitstrekken, zoodat de landlieden des winters, met geladene wagens en paarden, bijna uit alle de dorpen des eilands, tot in de stad Goes komen, en men behoeft hier nergens, gelijk in andere landen, tollen voor het gebruik der wegen te betalen. Hoewel de groote weg der eerste klasse, N°. 3, zijtak van Bergen-op-Zoom naar Middelburg, het Noordelijke gedeelte van Zuid-Beveland in zijne geheele lengte doorloopt, en, behalve de stad Goes, de dorpen Kapelle, Kloetinge, 's Heer-Hendrikskinderen, Wissekerke en 's Heer-Arentskerke aandoet, behoeft men ook hierop geen tol te betalen, als zijnde dit door de ingezetenen afgekocht. Menigvuldig zijn de lotgevallen en rampen, die het eiland Zuid-Beveland getroffen hebben. Zoo viel er gedurende den twist over de voogdijschap van Graaf Floris V, op Vernouts-ede, vermoedelijk nabij Reimerswaal gelegen, een slag voor tusschen de benden van vrouw Aleid, moei van voormelden Graaf en die van Otto III, Graaf van Gelder, waarbij de laatste overwinnaar bleef.

Guy Graaf van Vlaanderen, betuigde, den 23 Mei 1287, op nieuw, dat zijne voorzaten, dit, zoowel als alle de andere Zeeuwsche eilanden, altoos als -wettig eigendom bezeten hadden. Hierdoor en door andere oorzaken ontstond een felle oorlog tusschen gezegden Graaf Floris V, Graaf van Holland, welke laatste den Vlamingen, die te Baarland geland waren, den 12 November 1295 door het beleid van Doedijn van Everingen en eenigen uit het geslacht van Van Borssele eenen volkomen nederlaag toebragt.

Reeds vroeger, namelijk op St. Aachtendag van 1288, was dit vruchtbaar land, door eenen hoogen vloed geteisterd, waardoor het water omtrent Bath, Rilland en Kruiningen, eenen geruimen tijd bleef in- en uitloopen, eer de doorgebroken gaten gestopt waren, en men het ondergevoelde bedijkt had. Omstreeks dien tijd heeft men aan de westzijde sommige polders en daaronder Heinkenszand en Overzande bedijkt.

Het leed niet langer dan St. Catharinendag van het jaar 1304, of dit eiland trof eene gelijke ramp, om welke te herstellen aan de Oostzijde veel moest buiten gedijkt blijven, hetgeen naderhand geen minder aanwas te weeg bragt.

Twintig jaren later, te weten: in het jaar 1324, vloeide, met den zoogenaamden St.

Clementsloed, geheel Zuid-Beveland, aan de zijde, daar men naar Brabant de Hont opvaart, op nieuw onder; en werd toen ook, aan de zijde van Borssele, veel lands buiten gedijkt.

De partijhappen kort na het omkomen van Graaf Willem IV, het jaar 1345, ontstaan, zullen zich ook terstond in dit eiland, waar zich veel heldhaftige adel bevond, geopenbaard hebben; immers vindt men aangeteekend, dat hier, kort na het jaar 1346, een burgeroorlog plaats had, in welken het eene dorp tegen het andere optrok, hetwelk geen andere dan de krijg tusschen de Hoekschen en Kabeljauwschen kan geweest zijn, en deze schijnt hier in het jaar 1355 nog niet tot eenigen stilstand te zijn gekomen.

Misschien heeft de ongemeene vloed, die op het laatst van Braakmaand van het jaar 1352 voorviel, de Landzaten aangezet, om voor eenigen tijd de zorg voor het algemeen belang, te doen bovendrijven, boven het verschil, wie Oppervorst zoude wezen; want van de noordzijde van dit eiland en omtrent Borssele, moest men al weder veel land buiten dijken, en een prooi der zee laten.

Onder dit woelen en strijden, zoo tegen elkander, als tegen de zee zal het veelal aan geregeld bestuur gemangeld hebben, waarom Albrecht van Beijeren, den 15 November 1358, het ruwaardschap van Zuid-Beveland, aan drie inlandsche edelen opdroeg, te wetend en Heer Arend van Kruiningen, Willem de Hollander Van Reimerswaal en Wolfaart Lodewijkszoon van der Maalstede.

Het gedurig vervloeijsen van een meer of minder groot gedeelte des eilands, hield aan, of nam

veeleer toe, want op St. Victorsdag, van het jaar 1375, had zulks weder plaats, en van dien vloed behield geheel Zeeland lang geheugenis, door de rampen alom veroorzaakt.

Geen dezer vloeden had echter Zeeland, en wel bijzonder dit eiland, zoodanig getroffen, als die, welke den 19 November 1404, op St. Elizabeths-dag voorviel. Vlaanderen zoowel als Zeeland zag de zee zich hooger, dan immer gebeurd was, boven de dijken verheffen: met dat al waren de dijkbreuken hier zoo groot niet, of reeds in den volgenden Zomer was Zuid-Beveland weder beverscht, en kon op nieuw zijne vruchten opleveren. Men wil, dat, door dezen vloed, de Honte eerst is bevaarbaar geworden voor groote schepen, en dat Antwerpen daardoor eenen gereeden weg verkreeg, om hare rijkgeladene kielen zeewaarts te zenden of van daar, hare havens te zien binnen stevenen.

Nog één St. Elizabethvloed, namelijk die van 18 November 1421, moest Zuid-Beveland aan zijne Oostzijde bezuren; waarom Hertog Jan van Beijeren, met goedvinden van zijne Zeeuwsche Raden en der stede van Reimerswale, den 21 Januarij 1422, order moest geven, om de dijken ten spoedigste te herstellen.

Toen Gravin Jacoba, in het jaar 1428, te Goes hare handigheid in het schieten met den kruisboog beloond had en deswege als koninginne uitgeroepen was, deed zij, ter erkenning van deze voor haar blijde gebeurtenis, afstand van haar regt op de vlastienden in onderscheidene streken van Zuid-Beveland. Deze Vorstin, het aangename van dit eiland, den rijkdom van hetgeen het kan opbrengen en de genegenheid der bewoners ten haren opzichte kennende, bedong, na het voltrekken van haar huwelijk met Heer Frank van Borssele, toen zij, door nood geperst, zich genoodzaakt zag van de oppermagt afstand te doen, dit eiland voor zich; om daarover haar leven lang; de heerschappij te voeren en er de graaflijke inkomsten van te genieten, zoo als haar dit, bij het verdrag van 12 Augustus 1435, toegestaan werd. Over den lakenhandel, die hier destijds op onderscheidene dorpen bloeide. ontstond door den naijver der stad Goes, ten jare 1452 een proces, dat voor het hof van Holland gevoerd werd, en verloop in dien handelstak te weeg bragt. Goes heeft sedert dit bestaan geboet, door van haren bodem de nijverheid te zien verhuizen, en eene trafiek tot de Engelschen te zien overgaan, waarvan zij beter dan wij de voordeelen kennen.

Het jaar 1477 zal altoos berucht blijven door den hoogen vloed, die op St. Cosmus- en Damianusdag, 27 September, dit eiland groote schade aanbragt, vooral aan de zijde der Honte, omtrent Stuivezande en Baarland, waar veel lands moest buiten gedijkt worden.

Toen Jonker Frans van Brederode het hoofd der Hoekschen was geworden, en op de zeeuwsche stroomen, alomme deed schuimen, en tot buit maken alles, wat zijne onderhoorigen, hetzij te water of te land bereiken konden, had Zuid-Beveland, in het jaar 1488, daarvan mede veel te lijden. De geheugenis van dit krijgsgeweld was nog niet vergaan, toen dit eiland den last ondervond van de inlegcring der Spaansche benden, die, in het jaar 1505, uit den Gelderschen oorlog terug gekomen, hier vertoeven moesten, tot zij met hunnen Vorst, Filips den Schoone, den 20 Januarij 1506, van Vlissingen in zee staken, om zich naar hun land te begeven.

Een tweede St. Cosmus en Damianusvloed deed, in het jaar 1509, Nieuwland, bij Wemeldinge doorbreken. Niet lang daarna, namelijk, den 14 December 1511, werden wederom eenige dorpen opdat eiland door de baren overdekt. Deze nieuwe ramp zal te smartelijker gevallen zijn, daar de ongemakken en armoede, door eenen buitengewonen vorst veroorzaakt, even te voren waren uitgestaan; want van 14. November 1510 tot 8 Februarij 1511, had het veertien weken achtereen gevoren; zoo dat men van Antwerpen met geladene wagens over de Schelde tot in dit eiland reed.

Geen zwaarder waterwee was hier nog gezien of vernomen, dan dat, hetwelk den 5 November 1530, zijnde St. Felixdag, met eenen Noordwesten storm veroorzaakt werd; daar hierdoor geheel het oostelijke gedeelte van Zuid-Beveland onderliep; zoodat aldaar meer dan twintig bijzondere ambachten, waarbij onderscheiden dorpen, in den vloed bedolven werden, van welke de meesten ten huidigen dage nog niet weder droog gemaakt zijn; terwijl ook de dijk der West watering, loopende dwars door het land, en welke de stad Goes beschermde, doorbrak, hetgeen mede onderscheidene dorpen deed onderloopen; ook nam, doordien de dijk, omtrent gemelde stad, op drie plaatsen, bezweken was, het geweld des waters de Ganzenpoort geheel weg, welke niet dan met groote kosten is kunnen herbouwd worden. Zulke felle rampen hadden ten gevolge, dat Keizer Karel V, in het jaar 1531, Commissarissen herwaarts zond, die van geld voorzien, orde moesten stellen, om de ingebroken dijken te herstellen; dan, een niet minder geduchte vloed, den 2 November 1532, met eenen Noordwesten storm opgekomen, vernielde alles, wat reeds met groote kosten en niet minder vlijt was ter hand genomen, zoodat in de herwonnen polders van Bath, Hinkeloord en Nieuwlande vele menschen verdronken; desniettegenstaande waren evenwel het dorp Bath, de Hinkeloord en de Agger en daarmee vele landen in Mei 1539, alwederom met ongelooflijke kosten omdijkt geraakt; maar, aangezien men de dijken, die de vloedden moesten weren, te weinig hoogte, en waarschijnlijk ook geen genoeg beloop had gegeven, terwijl men ze ook niet behoorlijk met stroomatten had doen bekrammen, zoo werd, in October deszelfden jaars, door eenen storm, die vijf dagen duurde, alles op nieuw eene prooi der golven, zoodat alle aangewende kosten te eenen male verloren gingen.

Hetgeen van dijkstalen en landscheidingen nog mogt overgebleven zijn, zullen de verdere vloedden van 14 Januarij en 13 Februarij 1551, 2 en 3 November 1555, 11 en 12 Januarij 1557, en laatstelijk die van 1 November 1570 verdelgd hebben; zoo als men aangeteekend vindt, dat, eenige jaren na de overstroming van het jaar 1530, de dijk tusschen Reimerswaal en het tolhuis voor Bergen-op-Zoom doorgebroken en geheel vernield is.

Na het innemen van Brielle door de Watergeuzen in het jaar 1572, en het daarop gevolgde overgaan van Vlissingen en Veere tot 's Prinsenzijde, werden de bewoners van Zuid-Beveland bovenmate belast met inlegering van soldaten. Deze toch stroopten hun af, hetgeen nog overgebleven was, na den twee jaren vroeger geleden watervloed, door welke zij op buitengemeen hooge onkosten waren gejaagd, terwijl hunne veldvruchten niet te gelde konden gemaakt worden, doordien het eiland aan alle kanten van 's Prinsen schepen was ingesloten; en als of hun de last niet zwaar genoeg drukte, zond de Heer van Wackene, met Beauvois, uit Walcheren, nog twee vaandelen nieuw geworven soldaten derwaarts, van welke het grootste gedeelte ziek, en onbekwaam om dienst te doen, den landzaten op den hals lag. Bovendien werden de opgezetenen van het land gedrukt, door een bevel van den Gouverneur Isidoro Pacheco dat niemand eenig koren uit het eiland zou mogen voeren, tenzij naar Middelburg en Arnemuiden. Hierdoor werd alle handel op Braband, hetwelk toen de korenmarkt van Zuid-Beveland was, afgesneden, en waren geene andere marktplaatsen overgelaten dan Middelburg, Arnemuiden en Goes, zoodat de landlieden, uit vrees voor den vijand zich trachtende te ontdoen van hunne granen, de markten welhaast overvoerden en niets dan tot geringe prijzen konden verkoopen.

In het laatst van Julij 1572, landde Hieronimus Tseraarts, Gouverneur van Vlissingen, op Zuid-Beveland, en trok naar Goes op, met oogmerk, om die stad te overompelen, en hierin niet geslaagd zijnde, schijnt hij de stad, door insluiting, tot overgaaf te hebben willen dwingen; maar, vernomen hebbende, dat Don Fredeik, -zoon des Hertogen van Allva, van

Antwerpen met eenen talrijken hoop krijgsvolk, tot ontzet op weg was, liet hij dit voornemen varen, en keerde naar Vlissingen terug. Een tweede, nog ten zelfden jare ondernomen, landing, van denzelfden Tseraarts liep, nadat hij Goes negen weken had belegerd gehouden, even vruchteloos af, door de stoutmoedigheid der Spanjaarden, welke, den 20 October, aangevoerd door Mondragon en zekeren Bloemaert, die den aanslag ontworpen had, ten getale van 5000, over het Verdrongen Zuid-Beveland heen, en alzoo, na eenen togt van drie uren, meestal tot aan de knieën en somtijds tot het midden door het water gaande, te Krabbendijke aankwamen, en vervolgens de belegeraars op de vlugt dreven. Nadat de Nassauschen, in December van het jaar 1575, wederom eenen vcrgeefschen aanslag op Zuid-Beveland ondernomen hadden, bleef nu dit eiland onder Spaansche magt tot in het jaar 1577, en had gedurende dien tijd niet weinig van het aldaar ingelegerde krijgsvolk te lijden. Maar nauwelijks waren de ingezetenen ook, op den 26 Februarij, van die lastige gasten verlost, oi zij schaarden zich aan de zijde des Prinsen van Oranje, na welken tijd de bewoners van het platteland nog dikwijls schynen te zijn blootgesteld geweest, om op het onverwachts opgeligt en weggevoerd te worden, terwijl zij, op een hoog rantsoen gesteld, onmagtig waren zich uit eene akelige gevangenis en veel uitgestaan leed te kunnen verlossen; weshalve, den 9 September 1598, den Staten verzocht werd om eenige kompagniën krijgsvolk, ten einde zulks te verhinderen. Hierop schijnt echter geen besluit te zijn gevallen; maar, bij Staatsbesluit van 22 Jimij 1600, werd Lancelot van der Gracht bevel gegeven, een guarnisoen te houden »ten platten lande van Zuid-Beveland, met nog een van de nieuwe >> Compagniën bij den Raede te ordonneren, ter plaetse daer die van der >> Goes bequaemst wesen zal.

Het veroveren van Sluis in Vlaanderen, in het jaar 1604, zal het stroopen op de rivieren wel eenigzins verminderd hebben; doch de bewoning van het platte land bleef zorgelijk, vele R.. K. opgezetenen, die hier geene; de minste, vrije oefening van hunne godsdienst hadden, daarbij zware lasten moesten opbrengen, en in; gedurige vrees leefden, van gevankelijk, weggevoerd te worden, of hunne, woningen te zien afbranden, namen het sluiten van het bestand, den 9 April 1609, als een geschikt middel aan, om dit, anders zoo geliefd, vaderland te verlaten en de Vlaamsche gewesten, welke ontvolkt waren zoo als Hulster-Ambacht en anderen, te gaan bebouwen, waar zij met open armen; ontvangen werden, en zeker, uithoofde van hunne verkleefdheid aan de R.K. belijdenis, meer voorregten dan hier genieten konden. Het algemeen verval in dit eiland, sedert den geduchten vloed van bet jaar 1570, nog toegenomen door bet verloop des koophandels van Antwerpen, welks ongemeene zeevaart langs de Honte, veel voordeel aan de dorpen, tegen dien boord gelegen, aanbragt; werkte met de verwoesting des oorlogs, en de weinige verdraagzaamheid onzer kerkelijken te zamen, om hier eene ontvolking te veroorzaken, welke eene slooping in gebouwen als anderzins ten gevolge had.

In Augustus 1627 werd er door den vijand weder een degelijken aanslag beraamd, om Zuid-Beveland te overweldigen en op nieuw tot een oorlogstooneel te maken, welke aanslag echter, door de wakkerheid van den verdienstelijken Zeeuwschen Vlootvoogd, Marinus Hollare, verijdeld werd, aan wiens moed en kunde bet mede mag worden toegeschreven, dat de verreziende toerusting van den vijand, in denabuurschap van dit eiland, in bet jaar 1631, doordien hij de geheele Spaansche vloot op het Slaak, vernielde, te niet geloopt is. Niettenmin bleef het eiland nog; altijd aan. berooving, door kleine vijandelijke vaartuigen blootstaan, tot dat eindelijk de vrede van het jaar 1648 dit deed, ophouden en alzoo den landzaten verademing gaf, hoewel Zuid-Beveland zich destijds in eenen ellendigen toestand bevond; want daar vertoonden zich verlaten en uitgeroofde dorpen, verbrande kerken,

heerensloten en hoeven, arme, schamele inwoners, gebroken en kwalijk onderhouden dijken, terwijl, veel eigenbelang, willekeurig bestuur en onkunde alles was, wat men van binnen ontmoette. De geesten wakkerden niettemin op; waar men kon, sloeg men handen aan het werk, om schorren te beverschen, sluizen te herstellen, verlorene eigendommen op te zoeken, om de regten te herwinnen en op nieuw alle de voordeelen te genieten; welke de vrede, vrijheid, godsdienst, naarstigheit en beleid, in zulk eenen vruchtbaren en gezegenden grond, konden uitleveren of daarvan verwachten deden.

De oorlog welken de Bisschop van Munster dezen Staat, den 19 September 1665, aandeed, vooral het bemagtigen van het kasteel van Wouw, in de nabijheid van Bergen-op-Zoom, baarde hier nieuwe ongerustheid, of niet wel stroopende benden uit Braband, onder den naam van Munsterschen, over het verdronken land, eenen inval mogten ondernemen, waarom, den 16 Maart 1666, bij 's Lands Staten besloten werd, dat de Landlieden in dit eiland onder de wape gebragt worden, even als gedurende den Spaanschen krijg was geschied, nen zouden en een gewapend schip, naar het Oostkwartier zoude, afzakken.

De latere oorlogen, waarin ons land is gewikkeld geweest, hebben in Zuid-Beveland geene gebeurtenissen van belang te weeg gebragt. Maar de watervloeden, die het Vaderland, van tijd tot tijd teisterden hebben het meestal weinig verschoond. Zoo liepen in 1662 onderscheidene polders van dit eiland onder.

Op den 26 Januarij 1682, werden de volgende -polders en landen overstroomd; Sturmesandt, de Buren - of Schaapspolder, Menlenpolder, Oud-Tolsende, Nieuw-Tolsende, Nieuwlande, drie Polders in Krabbendijk, de Oostpolder aldaar, Valkenisse en Waarden, de Boonenpolder en de Ruigpolder, de Zuidpolders van Baarland, Everinge, de Watervlietspolder, de Oostpolder van 's Heer Arentlskerke, en de Leeuwerik- of Calispolder buiten en behalve ongemeene schaden aan de dijken der Breewatering en van den Goeschen-polder.

De storm en vloed van 14 en 13 Januarij 1808 hebben mede hun woest geweld tegen Zuid-Beveland uitgeoefend, de verschrikkelijkste verwoestingen aangerigt en de onberekenbaarste schaden en nadeelen veroorzaakt. Een groot aantal polders, met elkander eene oppervlakte van ruim 11,000 gemeten (5050 bund.) bevattende, werden, deels en meestal door min of meer geweldige doorbraken, deels door overstromingen eene prooi der golven, terwijl het geheele eiland in het oogenschijnlijkste gevaar verkeerde, om door eene vereeniging der Ooster- en Wester-Schelde, welke toen alleen door eenen verzwakten dijk van elkander gescheiden waren, in twee deelen gescheurd te worden, waarvan niemand zich durfde verstouten de gevolgen te berekenen. Dit gevaar werd echter door het weder indijken der ondergelopen polders gelukkiglijk te boven gekomen.

Toen de Engelschen, bij hunnen inval in Zeeland, ten jare 1809 het eiland Schouwen en een gedeelte van Walcheren in bezit genomen hadden, stевenden zij ook naar Zuid-Beveland, op welk eiland zij den 1 Augustus, bij Wemeldinge, landden. Van daar rukten zij dadelijk met eene ontzettende hoeveelheid kruid, lood en andere krijgsvoorraad hetwelk alles op in beslag genomene wagens derwaarts gevoerd werd op de stad Goes en het fort Bath aan. Beide werden op hunne aannadering door de Hollandsche troepen verlaten, zoodat zij, zonder slag of stoot, nog dienzelfden dag, Goes en, twee dagen later Bath binnen trokken. Slechts kort echter bleven de Engelschen in bezit van dit eiland, want, in de overtuiging, dat hunne troepen aldaar zeer onveilig waren, wanneer zij zich niet sterk genoeg konden achten, om eenen aanval op Antwerpen te wagen, ten einde die stad te bemagtigen en de Fransche vloot weg te nemen, besloten zij reeds tien 27 Augustus, Zuid-Beveland weder te verlaten. Hierop werden den volgenden dag, door hen eene menigte wagens en paarden gevorderd, om hunne zieken,

bagaadje en krijgsvoorraad te vervoeren. Terwijl men gereedheid maakte, om een gedeelte der troepen in te schepen, hield een ander gedeelte zich onledig met de stukken kanon die zij in het fort Bath gevonden hadden, van de affuiten te nemen en aan boord te brengen. De afluiten zelve werden, met nog ander krijgsvoorraad, op den dijk naar den kant van Borsselen vervoerd aan vier hoopen verdeeld, en in den brand gestoken. Het hoofdkwartier dat in de stad Goes gevestigd was, werd weder naar Middelburg overgebracht en het eiland Zuid-Beveland geheel door de Engelschen ontruimd.

Nadat de Franschen, in het begin van December 1813, op de aankomst van eenige Engelsche schepen, de meeste Zeeuwsche eilanden verlaten hadden, landden zij, den 19 dier maand, met honderd en twintig man te Borsselen, in Zuid-Beveland, met oogmerk, om eene zware batterij, die zij daar hadden achtergelaten en de vaart van hunne kleine schepen op Bath, Terneuze en andere plaatsen, belemmeren konde, te vernielen. Dewijl er nog geenc bezetting was, die hun tegenstand kon bieden, slaagden zij gelukkig in hun doel, en plunderden bovendien nog twee hofsteden uit, waarna zij naar Vlissingen terugkeerden. Weldra echter leenden de Engelschen, in Zuid-Beveland aan wal gestapt, den ingezetenen hunne dienst, om de batterij te herstellen. Hierop besloten de Franschen, met eene grootere magt en ondersteund door eenen uitval uit het fort Bath, eene nieuwe poging te doen, om niet slechts de batterij, maar, zoo mogelijk, het geheele eiland Zuid-Beveland te heroveren. Het niet nakomen van vroeger gedane eischen tot levering van eene ontzettende hoeveelheid levensmiddelen van allerlei aard, alsmede de thans zwevende geruchten, dat eene bende Franschen, uit Antwerpen, in de eilanden doorgedrongen, den aanval zoude ondersteunen, schenen de volvoering van dit besluit nog sterker aan te dringen. Er werden dus, in den nacht tusschen 3 en 4 Januarij, te Vlissingen vijf honderd man op drie kanonneerbrikken en vier andere vaartuigen ingescheept, welke aan de Kloot, geland zijnde, verder over die zandplaat op Borsselen aantrokken. De bezetting bestond aldaar destijds slechts uit eene compagnie Engelsche mariniers, onder den Kapitein Sandford, eenige Engelsche kanonniërs, meteen veldstukje, onder den Luitenant Macfarlane en eene compagnie Hollandsche vrijwilligers, onder den Kapitein Dominicus. Deze, door de overmagt genoodzaakt terug te trekken, konden wel niet beletten, dat de Franschen de batterij vernielden en in het dorp trokken, doch de Engelschen, eenen voordeelligen stand achter het dorp genomen hebbende, en bijgestaan door het landvolk van Borsselen, weerden zich met hun veldstuk zoo dapper, en hielden den vijand zoo lang tegen, dat de landstorm, door de alarmklokken der andere dorpen op de been gebracht, den tijd had, om met eene voldoende magt te kunnen toeschieten; waarop de Franschen, zich in hunne verwachting van bijstand uit het fort Bath te krijgen, bedrogen ziende, na het bekomen van twaalf dooden en tien gekwetsten, met overhaasting de vlucht namen naar de schepen, welke intusschen aan den Hoek van Borsselen waren opgekomen. Het verlies van onze zijde beliep niet meer dan zeven, zoo dooden als gekwetsten. Nog een paar keeren werd eene gelijke poging, ofschoon met enkele landingbooten en, een geringer getal manschap, op Zuid-Beveland, aan den Zuid-Kraaijerspolder hervat. Deze liepen wel telkens, door, den dapperen wederstand der achter de dijken liggende landlieden vruchteloos af, doch veroorzaakten den ingezetenen van Zuid-Beveland groote ongelegenheid en onrust. De aanhoudende bewaking der buitendijken tegen alle overrompeling verschafte den Zeeuwen, in dit allezins barre jaargetijde, eene zeer moeilijke pligtsvervulling; alleen het post vatten van twee Engelsche fregatten en twee brikken vóór den wal van Borsselen, op den 3 Februarij, schonk eene gewenschte verademing, doordien zij Zuid-Beveland voor alle verdere verontrusting beveiligden.

Bij den watervloed van 1825 geraakten op dit eiland eenige polders en andere lage plaatsen,

ten beloope van ruim 124 bund. lands, onder water.

Het wapen van Zuid-Beveland bestaat in een veld van sabel (zwart), beladen met eene gans van zilver.

uit het Aardrijkskundig woordenboek van A.J. van der Aa uit 1839 en volgende jaren
Terug naar beschrijving van [Zuid-Beveland](#)

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://www.schrieks.org/wim/zuidbevelandvdaa.htm>. The page content is a detailed historical article about the island of Zuid-Beveland. The text describes the island's geography, its history of being flooded and reclaimed, and lists numerous villages and parishes. Key points include: the island was separated from the mainland by the Oost-Schelde; it was first mentioned in 1530; it was reclaimed through a series of polders and dikes; and it was part of the Westwatering of Beoosten-Yerseke. The article also mentions the 1530 flood (Sint-Felixvloed) and the subsequent loss of land.

Sint-Felixvloed (1530)

Uit Wikipedia, de vrije encyclopedie

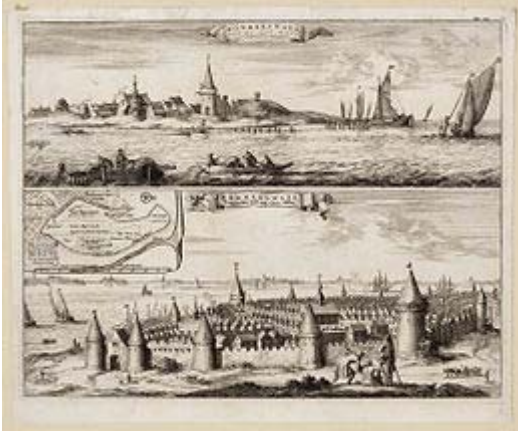
Ga naar: [navigatie](#), [zoeken](#)

Sint-Felixvloed

Datum 5 november 1530

Regio Zuid Nederland

Doden meer dan 100.000^{bron?}

Panorama op [Reimerswaal](#)

De **Sint-Felixvloed** van [1530](#) was een watersnood in het stroomgebied van de [Westerschelde](#) die plaatsvond op zaterdag [5 november](#), de naamdag van Sint-[Felix](#). Deze dag zou later bekend komen te staan als *quade saterdach* (= slechte zaterdag).

Grote delen van [Vlaanderen](#) en [Zeeland](#) werden weggespoeld. Het gebied ten oosten van [Yerseke](#), Oost-Watering, overstroomde geheel. In dit gebied lagen 18 dorpen en de stad [Reimerswaal](#). Alleen een klein stukje van de stad dat hoger lag bleef behouden. Het gebied is niet meer terug gewonnen van de zee en heet nu het [Verdronken land van Zuid-Beveland](#).

Bij de Sint-Felixvloed overstroomden ook Noord- en [Zuid-Beveland](#): van [Noord-Beveland](#) was alleen nog de kerktoren van [Kortgene](#) te zien. In de jaren na 1530 werd Noord-Beveland langzaam maar zeker weer op de zee herwonnen.

Verdronken dorpen[[bewerken](#)]

- Assemansbroek, verdronken dorp tegenover [Bergen op Zoom](#) op de westelijke oever van de [Schelde \(rivier\)](#)
- Bakendorp (ook Badickedorp), verdronken dorp ten zuiden van [Baarland](#)
- Campen, na de herdijking van Noord-Beveland ontstond op de plek van Campen het huidige [Kamperland](#)
- Dyxhoecke, verdronken dorp op Noord-Beveland in de buurt van [Wissenkerke](#)
- Edekinge (ook Ekingen), verdronken dorp op Noord-Beveland
- Everswaard (ook Eversweerde), verdronken dorp en parochie ten noorden van [Bath](#)
- Mare, verdronken dorp ten noordwesten van [Rilland](#)
- Nieuw-Everinge, rond 1500 stichtten de bewoners van het verdronken Oud-Everinge, op Zuid-Beveland, een nieuw dorp. Dat dorp liep bij de stormvloed van 1530 onder water en moest worden ontruimd. Rond 1600 verdween het voorgoed in de Westerschelde
- Nieuwkerke, verdronken dorp in het [Verdronken Land van Zuid-Beveland](#)

- Oostkerke, verdronken dorp op het voormalige eiland [Borssele](#)
- Ouderdinge, verdronken dorp in het [Verdronken Land van Zuid-Beveland](#)
- Oud-Kats, verdronken dorp op Noord-Beveland
- Oud-Krabbendijke, verdronken dorp ten noorden van het huidige [Krabbendijke](#) op Zuid-Beveland
- Oud-Rilland, dorp aan de oever van de Westerschelde, in de buurt van het huidige [Rilland](#)
- Oud-Wissenkerke, dorp in de [Torenpoolder](#)
- Sint-Jooskapel, verdronken gehucht in het [Verdronken Land van Zuid-Beveland](#)
- Vinkenisse, verdronken dorp op Zuid-Beveland
- Vinninge, verdronken dorp ten zuiden van [Biezeling](#) in de Westerschelde
- Vliete (ook Nyenvliet), ten westen van [Wijtvliet](#) op Noord-Beveland
- Weele, verdronken dorp op Noord-Beveland ten noorden van [Wissenkerke](#)
- Welle, verdronken dorp op Noord-Beveland in de latere gemeente [Colijnsplaat](#)
- Westkerke (ook Raaskerke), verdronken dorp op het voormalige eiland van [Borssele](#)
- Wolfertsdorp, verdronken dorp op het voormalige eiland [Borssele](#)

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://orisant.com/verdronken/zeeuwsvlaanderen.htm>. The page content is a table with two columns: the name of the location and a brief historical description. The locations listed are Valkenisse, Vinkenisse, Vinninge, Vliete (ook Nyenvliet), and Vremdijke (ook Vroondijk, Vremdic, Frondic, Vrandic). The browser's taskbar at the bottom shows various application icons and the system clock indicating 22:49 on 8-10-2013.

Valkenisse	Valkenisse lag ten zuidoosten van Waarde. De kerk van Valkenisse werd in 1233 gewijd en behoorde tot het kapittel van Oudmunster te Utrecht. Valkenisse verdween in 1682 in de Westerschelde.
Vinkenisse	Voormalig dorp op Zuid-Beveland. In Vinkenisse stond een kapel die gewijd was aan St.- Cornelis. Vinkenisse door de vloed van 1 november 1530 verzwolgen. Vinkenisse ligt in de Westerschelde ten zuiden van de Zimmermanpolder bij Waarde.
Vinninge	Verdronken dorp ten zuiden van Biezeling in de Westerschelde. Vinninge lag op het voormalige eiland Baarland. De kerk van Vinninge was gewijd aan de Heilige Maria. Vinkenisse was destijds tot in Rome bekend, want het wordt in 1216 genoemd in een pauselijke oorkonde. Vinninge is waarschijnlijk door de vloed van 1530 ten onder gegaan.
Vliete (ook Nyenvliet)	Het dorpje Vliete was bekend als vissersplaats. Vliete lag ten westen van Wijtvliet op Noord-Beveland. Er stond een St.-Catherinakapel. Volgens Reygersbergh heeft er ook een kasteel gestaan. Vliete verdronk in 1530.
Vremdijke (ook Vroondijk, Vremdic, Frondic, Vrandic)	In 1114 had de Gentse abdi van St.- Pieter al onroerend goed in Vremdijke. De kerk van Vremdijke was gewijd aan St.-Basilius. Door stormvloeden in de veertiende en de vijftiende eeuw verdwenen veel landerijen in de Braakman. Ook Vremdijke ging in 1488 ten onder. Een paar jaar later werd er, na een herdijking een nieuw Vremdijke gesticht (1515). In 1579 bekeerde pastoor Michael Struv van Vremdijke zich tot het protestantse geloof. Dat ging hem niet helemaal glad af. Bij een onderzoek bleek dat de ex-pastoor niet goed thuis was in de rituelen van de nieuwe leer. Hij werd op cursus gestuurd

- Gepubliceerd op: 11 september 1981
- onze correspondent

- [Meer informatie](#)

Bevelanden's striid tesen w

Bedijkingen niet bestand tegen kracht van wind en golven

RILLAND-BATH — Eén der Zeeuwse eilanden die een rijke historie bezit is ongetwijfeld Zuid-Bevelard. Reeds vele eeuwen zijn de „Bevelanden” bekend. Want toen Geertruida, de dochter van Pippijn van Landen, in 659 stierf, behoorden de Bevelanden tot de goederen die zij achterliet. Het gebied bestond in die tijd voornamelijk uit schorren, rietlanden, moergronden, kreken en geulen. Omdat het land onbedijkt was, leverde het water soms grote problemen op. Ook had men te kampen met invallen van de Noormannen.

De strijd tegen het water werd pas omstreeks de 11de eeuw opgenomen, en omdat men sinds die tijd niet meer vluchtte voor het water, ontstonden er hier en daar nederzettingen. De bewoners ervan hielden zich voornamelijk bezig met schapenhouderij, visserij en handel. Mede door de opkomst van de adel en de macht van het Christendom groeiden deze nederzettingen uit tot dorpen. In het oosten van Zuid-Beveland waren dat onder andere Rilland, Bath en Maire.

De betekenis van het woord Rilland is terug te brengen op het Germaanse woord hreuda landa, wat rietland betekent. Deze naam is daarmee wel kenmerkend voor de moerassige gronden waartussen Rilland is ontstaan. De naam Bath is waarschijnlijk ontleend aan de Germaanse persoonsnaam Baddo, terwijl Maire wijst op de moergronden waartussen het was gelegen. Andere nederzettingen in Oost-Zuid-Beveland waren Agger, Eversweerde, Hinkelinge, Honte, Ouweringe en Scoude.

Maire

Rond het jaar 1200 wijst de naam Rilland op een eiland, waarop dit dorp en ook het dorp Maire waren gelegen. Ten oosten ervan lag een groot sehorregebied. In de loop van de 12de eeuw werd er een dijk gelegd rondom Rilland en Maire. Deze dijk was echter niet meer dan een verhoging van zand. Doordat de monniken van Ter Duinen, die goederen op het eiland Rilland bezaten, over geld en technische kennis beschikten, konden de bedijkingen worden uitgebreid. In het begin van de 13de eeuw waren dan ook de Waardepolder, de Avenoordsepolder en de Westpolder bedijkt,

In de 14de en 15de eeuw werden eveneens één aantal polders bedijkt, waardoor de streek tussen Honte en Hinkelinge een aaneengesloten gebied werd. Tot in de eerste helft van de 15de eeuw was de waterstaat niet of nauwelijks voldoende geregeld. In de 13de en 14de eeuw was de waterstaatszorg voornamelijk een taak van de plaatselijke overheden, de ambachtsheren. Zij hadden, bijgestaan door een vierschaar, het toezicht en de zorg voor het onderhoud van de dijken en afwateringen. De kosten van het onderhoud konden op de ingelanden worden verhaald. Toezicht was er echter weinig op het werk van de ambachtsheren. Alleen de graaf kon optreden als zij in gebreke bleven.

Aanvankelijk bestond er ook niet veel samenwerking tussen de verschillende afwateringen. Deze samenwerking kwam pas op gang, als er problemen waren bij de lozing van het overtollige water. In de eerste helft van de 13de eeuw bestond er in OostZuid-Beveland een gemeenschappelijke afwatering: de Watering beoosten Yerseke. Voor Rilland was deze echter niet noodzakelijk, want alle ambachten grensden aan buitendijken, zodat er geen problemen waren met de afvoer van het opperwater.

Dijkgraven

Verscheidende overstromingen hebben ertoe geleid, dat er dijkgraafschappen werden opgericht. Misschien nog onder Floris de Vijfde, maar zeker onder diens opvolger Willem de Derde zijn deze colleges ingesteld. Zij moesten in naam van "de graaf" toezien op het onderhoud van de dijken en afwatering waarvoor de ambachtsheren verantwoordelijk waren. De vervulling van het dijkgraafschap liep nogal eens uit de hand. Sommigen waren alleen op geldelijk voordeel uit, terwijl anderen het werk maar aan een plaatsvervanger overlieten. Ook gebeurde het, dat er teveel geld van de ingelanden werd gevraagd. Er was dus nog steeds geen sprake van een goed functioneren van de waterstaat.

Een belangrijke ordonnantie werd in 1482 door Philips van Bourgondië uitgevaardigd, die zowel voor de watering bewesten als beoosten Yerseke gold. Verschillende bepalingen die in de loop der tijd hun kracht hadden verloren, werden opnieuw scherp omschreven. Daarbij werd vaak op oudere verordeningen teruggegrepen.

Ook werden de geldelijke zaken uitvoerig geregeld. Zo werd gesteld, dat alle aanbestedingen van werken openbaar dienden te zijn en van tevoren bekend gemaakt moesten worden in alle dorpen, „sodat een ygelic die wille dairby comen mach". Dijkgraven en andere betrofkenen mochten het werk daarbij niet aannemen, op boete van het bedrag van de kosten van het werk. Bovendien werd bepaald, dat de dijken jaarlijks zouden worden geïnspecteerd. Hoewel al deze bepalingen werden opgesteld, liet de uitvoering veel te wensen over. Wrijvingen tussen dijkgraven en ambachtsheren bleven bestaan, waardoor de zorg voor de dijken en de afwateringen op de achtergrond kwam te staan. Ook in latere jaren verschenen er ordonnanties die betrekking hadden op het onderhoud van de dijken. Veel verbeterde er echter niet.

En in deze omstandigheden brak toen het jaar 1530 aan. In Dye Cronijcke van Zeelandt schrijft Jan Jansz. Reigersberch: „Binnen den selven jare (1530) den V dach van slachtmaent op Sinte Felix dach, wat 't eene so groten storm ten noortwesten ende 't water snoenes te XII uren so hooge ghevloeyt, dat 'd water over sommige straten ende dijken liep, hoewel dattet noch twee uren vloeyde daer na, er 'r vol zee wass. Ende opten selven saterdach als sommige schrijven, overvloeyden in Hollant, Zeelandt ende in Vlaenderen vier hondert ende vier prochien. Nochtans leedt Zeelandt die meeste schade, met Hollant als hier naer volcht".

Verwoesting

Even later volgen dan de plaatsen die verwoest zijn. „In suytbevelant overvloeyde die heele oostwaterin"ghen ende XVIII dorpen. Ende die stadt van Romerswale, dat huys van Loedijcke, ende die Sluys ter Creeke liep in". De jammer en het verdriet waren erg groot in Zeeland, „sodat gheen penne dat en soude connen beschrijven". Onuitsprekelijk veel beesten verdronken en ook werden vele huizen en boerderijen, voorraden tarwe, gerst, haver en ander graan door de vloed weggespoeld. Verder dreven er meestoven weg, met vele honderden balen mee, die bedierven en zonken.

Het eerste van alles was echter, dat er veel oude en jonge mensen verdronken. Vele rijken werden door deze vloed arm. Ook stierven vele mensen van heimwee, rouw, honger of kommer. In verschillende kroniekschrijvers worden de mogelijke oorzaken van deze ramp genoemd. Allereerst wordt er gewezen op de wreke Gods.

Vervolgens noemt men het samengaan van verschillende sterke zcestromingen en het rijzen van de zeespiegel. Ook wordt gewezen op de ondraaglijke last van het onderhoud aan de waterkeringen, waarbij tegelijk de ongeschiktheid van de dijkzorgers een rol speelt. Ten slotte wordt gewezen op de wrevel en twist van de steden en vlekken onderling, die probeerden elkaar de last op de hals te schuiven, en de pracht en praal van "SOMmige heren. Daardoor werd er te weinig geld besteed aan het onderhoud van de dijken.

Kritiek

De omvang van de ramp was geweldig groot. Slechts een klein gedeelte van het toenmalige Zeeland werd gespaard. Het oostelijk deel van ZuidBeveland was ook in de golven verdwenen: de stad Reimerswaal, en de dorpen Rilland, Maire, Tolsende, Couwerve, Broeke, Kreeke, Steenvliet. Everwaard, Inkelenoord, Den Agger, Schoude, Duvanee, Valkenisse, Nieuwlande, Lodijke, Nieuwerkerke en Stormezand. Van de zuidwatering bleef alleen de dijkage van Bath gespaard. De situatie werd ook hier spoedig kritiek, omdat de buitendijken niet hoog en sterk genoeg waren.

Bij de ramp werd geprobeerd om te redden wat er te redden viel. Niemand mocht meer vertrekken en iedereen die al vertrokken was moest onmiddellijk terugkeren om bij het herstel te helpen. Ook werd opgetreden tegen dieven en rovers, die hun slag sloegen in leegstaande huizen en ondergelopen polders. Tenslotte werd er een commissie ingesteld, die de toestand der dijken moest onderzoeken. Hierin had ook de abt van Bourgondië zitting. Grote gaten waren geslagen bij Lodijke (ten oosten van Zuid E!ev«ian d ^ trott*f»*j dijk v«n Hinkeknootf ^*UMMajl^Hllc dam overige ftoidcfdijken teul vin de Dkpckrctk (de Vurt) pwochiekerk tXüh huidige kutlhjn «ntoiWIMlliii l. l l 11 u>"" i*»irtatjii,^rtBiiw>iMiiimi*iN>»wi»iii*>wiM*i iijiff"iiWiiTii">Tnitn1imiii i Reimerswaal) en bij Kreeke (ten zuiden van Yersekeroord). Adriaan van Reimerswaal verbood echter om het gat bij Lodijke te dichten. Hij meende namelijk dat het water een goede en goedkope haven zou vormen. „Laet het haeviken schueren" zei hij. Ook het gat bij Kreeke werd niet gedicht. De grote stroomsnelheden in dit gat verhinderden dit.

In het algemeen kwam er niet veel van het herstel terecht. Slechts enkele delen van het overstroomde land werden herdijkt. Grote delen landbleven een prooi van het water. Zo is de watering beoosten Yerseke tot op heden niet herdijkt en ligt er als het verdrongen land van Reimerswaal. De vloed had de züdwatering tussen Honte en Hinkle ook erg getroffen. Bij Valkenisse en Vinkenisse waren grote gaten geslagen. Zo snel mogelijk werden er nooddijken aangelegd, maar deze hielden het niet lang: ha enkele maanden werden zij al weggeslagen. Toen werd er echter hulp verleend door de stad Antwerpen. Deze stad had er belang bij, dat de Honte op diepte bleef, zodat de handelsschepen de stad konden blijven bereiken.

Zandbanken

Door de overstromingen van 1530 dreigde de stroom zich te gaan verleggen in de richting van Reimerswaal. Mogelijk zouden daardoor zandbanken ontstaan, die ervoor zouden kunnen zorgen, dat Antwerpen niet meer goed te bereiken was. Daarom had déze stad er belang bij, dat het overstroomde land weer werd bedijkt. In april 1532 kwamen de magistraat van Antwerpen, de rentmeester bewester Schelde en de afgevaardigden van Rilland, Maire, Valkenisse en Ouwerdinge bijeen. Plannen werden gemaakt om het land weer te bedijken. Al spoedig werd er een dijk gelegd van Schoude naar Ouwerdinge, waardoor de parochies Ouwerdinge, Maire, Valkenisse en Rilland nog in datzelfde jaar werden drooggelegd.

Op 2 november had er weer een overstroming plaats. Bij deze overstroming klommen in Maire 50 mensen op het dak van de kerk en zaten daar twee dagen en drie nachten zon

Deze tekst is geautomatiseerd gemaakt en kan nog fouten bevatten. Digibron werkt voortdurend aan correctie. Klik voor het origineel door naar de pdf. Voor opmerkingen, vragen, informatie: [contact](#).

Op Digibron -en alle daarin opgenomen content- is het databankrecht van toepassing. Gebruiksvoorwaarden. Data protection law applies to Digibron and the content of this database. Terms of use.

Artikel uit Provinciale Zeeuwse Courant van 19-12-2001

Als beide Scheldes wederom vlieden gelijk in vroeger tijd

door Rinus Antonisse

Overschelde heet het plan om via de Hals van Zuid-Beveland de Wester- en Oosterschelde met elkaar in verbinding te brengen. Of het zover komt, is nog onduidelijk; er wordt in elk geval serieus onderzoek naar gedaan. Als het doorgaat, betekent het een terugkeer naar de oude situatie, van vóór 1867. Aanleg van de Kreekrakdam voor de nieuwe spoorlijn Bergen op Zoom-Vlissingen koppelde Zuid-Beveland aan Brabant en er kwam een eind aan de eeuwenoude uitwisseling tussen Wester- en Oosterschelde.

Het nog net niet helemaal vergane haventje Paviljoen.

In het plan Overschelde moet het Kreekrak een groen-blauwe verbinding vormen. Wanneer de uitvoering met even veel pijn en moeite gepaard gaat als destijds de aanleg van de Kreekrakdam, duurt het nog wel enige tijd voordat de Schelde weer kan vlieden als vroeger.

Tussen de oostrand van Zuid-Beveland en de klifkust van de Brabantse Wal stroomde vanouds de Schelde. De rivier waterde via de huidige Oosterschelde af in de Noordzee. De Honte of Westerschelde speelde geen rol van betekenis. Stormvloeden in de zestiende eeuw zorgden voor veranderingen. De Honte verbreedde en maakte ter hoogte van het Verdrongen Land van Saeftinge contact met de Schelde. Er ontstond een nieuwe kortsluiting met de Noordzee, de Westerschelde.

Met name als gevolg van de Sint Felixvloed in 1530 kwam tussen Zuid-Beveland en Brabant een breed water te liggen. Daar liepen verschillende geulen door, waaronder de Vinkenissekreek, het Kreekrak en de Agger. In het gebied ontmoetten twee vloedstromen elkaar, een zogenaamd wantij. Daardoor was er weinig stroom. Het gebied kon met een bekwame gids te voet worden overgestoken. Van de geulen was het Kreekrak, die goed aansloot op de Eendracht langs Tholen, het meest bevaren.

Lange tijd stond op de slikken in het Kreekrak de kerktoren van het bij de Pontiaansvloed in 1552 verdrongen dorp Bath, die tot in de achttiende eeuw dienst deed als baken voor de scheepvaart. In zijn Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden omschrijft A. van der Aa het Kreekrak. "Het is die arm der

Schelde, welke ten westen van Fort Bath, noordwaarts aanstromende, een groot half uur ten Zuiden van Bergen op Zoom door de Molen- en andere platen en het Verdrongen Land van Zuid-Beveland in twee hoofdarven gescheiden wordt, welke, nadat de eene ten Zuiden dier platen en de andere ten Noorden daarvan gestroomd heeft, zich weder te zamen vereenigen, om de Ooster-Schelde te vormen."

Napoleon

Na de stormvloed werd steeds driftig gepoogd het verdrongen land opnieuw te bedijken. Het water tussen Zuid-Beveland en Brabant versmalde daardoor en uiteraard kwam afdamming van het Kreekrak aan de orde. Tijdens een bezoek aan Zeeland in 1810 - kort nadat een Engelse invasie was afgebroken - sprak keizer Napoleon zich er over uit. De Zeeuwse waterstaatkundige Andries Schraever ontwierp in 1811 een plan voor zowel afdamming van het Kreekrak als het Sloe. Er werden al metingen verricht, maar door de val van Napoleon in 1814 verdween het plan in de ijskast. De Middelburgse aannemer Dirk Dronkers haalde het er in 1840 weer uit, maar het werd herhaaldelijk afgewezen.

Gauw bakzeil halen was er voor Dronkers niet bij. In 1845 publiceerde hij Eenige beschouwingen over het doelmatige tot het daarstellen van een spoorweg uit de hoofdstad van Zeeland door de provinciën Noord-Brabant en Limburg. Overigens zonder aanleg van een dam door het Kreekrak, wel met een spoorboot vanuit Yerseke of Wemeldinge naar Tholen en verder met een brug over de Eendracht (die er pas in 1928 kwam). Dronkers was voorzichtig en wilde tegenstanders van afdamming niet opnieuw tegen zich in het harnas jagen.

Concessie

In de concessie die in 1846 verleend werd, staat echter dat de spoorlijn in het Kreekrak over dammen en bruggen geleid zal worden (en is de lijn doorgetrokken tot Vlissingen). Het plan strandde op gebrek aan geld (de kosten waren voor die tijd gigantisch: 42 miljoen gulden). In 1849 kreeg Dronkers een nieuwe concessie, alleen voor afdamming van de Oosterschelde en tegelijk bedijking van de schorren in het Kreekrak, met als voorwaarde dat eerst een Kanaal door Zuid-Beveland moest worden gegraven, om België tegemoet te komen. Met Engels kapitaal begon het project in 1852 en het liep bepaald niet van een leien dakje. Een lijdensweg: problemen met de arbeiders, grote schade door stormen, geldgebrek. Met steun van het Rijk werd doorgezet. In 1866 was het Kanaal door Zuid-Beveland eindelijk gereed en kon de afdamming van het Kreekrak beginnen. De Sliedrechtse aannemer J. van Haften nam het karwei voor 1.499.000 gulden op zich. Maart 1867 werd het eerste zinkstuk geplaatst en al in juni was de afsluiting bijna voltooid. Inmiddels was toch besloten een spoorlijn aan te leggen en 1 juli 1868 kon de eerste officiële trein vanuit Bergen op Zoom naar Goes vertrekken. Op de 3,5 kilometer lange Kreekrakdam werd gestopt voor enige toespraken. Minister Thorbecke weigerde mee te werken aan de aanleg van een weg; dat vond hij een zaak van de provincies. Eerst in 1910 reden de eerste auto's in een demonstratieve tocht over de Kreekrakdam, maar het duurde tot 1916 voor de weg er lag.

Inpoldering

Na de aanleg van de Kreekrakdam werden volop schorren ingepolderd. De Damespolder in 1884, de Anna Mariapolder in 1897, de VĀ-lckerpolder in 1904, de Hogerwaardpolder in 1912 en de Kreekrakpolder in 1923 (en daarmee één van de jongste polders op Zuid-Beveland). Verdrongen land, teruggewonnen op de zee. Door de Kreekrakpolder lopen nu de Schelde-Rijnverbinding en het Bathse Spuikanaal, kunstmatige verbindingen tussen Wester- en Oosterschelde. Het wachten is op het onderzoek naar de Overschelde, een hersteld Kreekrak. Niet alleen een nieuw natuurgebied, maar ook een veiligheidsklep om bij storm een teveel aan water uit de Westerschelde op te bergen in de Oosterschelde. Gaat het door, dan kan nieuw leven ontstaan voor de nog net niet helemaal vergane haventjes het Paviljoen en Woensdrecht.

Met dank aan Ad Beenhakker. Literatuur: Rilland, Bath en Maire in de loop der eeuwen, door P. J. Aarssen. Uitgave gemeente Reimerswaal.